

## До 125-річчя заснування кафедри педіатрії №1 Національного медичного університету імені О.О.Богомольця

Кафедрі педіатрії №1 Національного медичного університету імені О.О.Богомольця, що є правонаступницею кафедри дитячих хвороб Університету Святого Володимира, цього року виповнилось 125 років. Пливають роки, десятиліття та вже й сплило більше століття від того часу, як в Київському університеті Святого Володимира на медичному факультеті була відкрита перша в Україні кафедра дитячих хвороб. Це відбулося у вересні 1889 року. До цього, починаючи з 1841 року, викладання педіатрії у вигляді короткого курсу лекцій проводилося при кафедрі повивального мистецтва, а з 1848 року на кафедрі акушерства, жіночих і дитячих хвороб, яку очолював професор О.П.Матвеев. З 1874 року при цій кафедрі була виділена окрема штатна доцентура з дитячих хвороб, і викладання було доручено приват-доценту О.Л.Липському, а з 1885 року до цього був долучений другий доцент, доктор медицини І.В.Троїцький – видатний діяч вітчизняної медицини, учень професора М.І.Бистрова, одного із засновників Петербурзької школи педіатрів.

Значну роль у заснуванні самостійної кафедри педіатрії в університеті Святого Володимира відіграв завідувач кафедри акушерства, жіночих і дитячих хвороб професор Г.Є.Рейн, який очолював дану кафедру після професора О.П.Матвеева. Обґрунтовуючи необхідність самостійної кафедри педіатрії, він писав, що на той час викладання дитячих хвороб «остається как придаток, оставляемый на заднем плане преподавателями акушерских кафедр, разрабатываемыми только акушерство и гинекологию». В травні 1885 року Рада медичного факультету підтримала ініціативу Г.Є.Рейна щодо відкриття окремої кафедри педіатрії, однак зауважила, що важливою перешкодою на шляху створення кафедри є відсутність дитячої клініки. Доценти О.Л.Липський та І.В.Троїцький для викладання курсу педіатрії використовували лікарні й амбулаторії благодійних товариств – відділення для покинутих дітей та лікарню сирітського будинку, а дещо пізніше і амбулаторію Товариства надання допомоги хворим дітям у м. Києві.

Питанням створення окремої кафедри педіатрії в університеті Святого Володимира переймався також відомий російський педіатр професор К.А. Раухфус. На його думку, поки немає дитячої клініки, викладання дитячих хвороб може проводитися на «амбулаторном материале». Проф. К.А. Раухфусом при цьому були запропоновані на посаду завідувача майбутньої кафедри педіатрії відомі на той час професори-педіатри Ф.К.Артеїм, В.Є.Чернов, Н.Ф.Філатов.

У вересні 1889 року після тривалих приготувань і різнобічних обговорень, в тому числі на урядовому рівні, на медичному факультеті університету Святого Володимира було відкрито кафедру дитячих хвороб і її першим завідувачем став професор В.Є.Чернов, доктор медицини, учень М.І.Бистрова, представник Петербурзької школи педіатрів. До навчальної програми, складеної доцентами О.Л.Липським та І.В.Троїцьким, проф. В.Є.Чернов додав питання щодо анатомо-фізіологічних особливостей дитячого організму у віковому аспекті, вигодовування дітей, загартовування та найбільш поширених захворювань дітей раннього і старшого віку, а також деяких інфекційних та хірургічних хвороб. Активно включившись у викладацьку, лікувальну і наукову роботу кафедри, професор В.Є.Чернов постійно переймався питаннями створення дитячої клініки, яку нарешті було відкрито у 1891 році на базі Київської лікарні



**Тяжка Олександра Василівна**  
Доктор медичних наук, професор, завідувача  
кафедрою педіатрії №1 НМУ ім. О.О. Богомольця

імені Цесаревича Олександра (нині шкірно-венерична клінічна Клінічної лікарні №4 м.Києва). Створена дитяча лікарня мала три відділення на 40 ліжок: терапевтичне, хірургічне та інфекційне. Інфекційне відділення мало 3 палати для дітей хворих на кір, скарлатину та дифтерію. Василем Єгоровичем і його учнями окрім традиційного консервативного лікування дітей проводились хірургічні операції, розроблялись нові методи лікування хворих, в тому числі лікування захворювань кишківника, дитячого хлорозу; було розроблено показання до трахеотомії при потрапленні сторонніх тіл у дихальні шляхи; запропоновано шадний метод бужирування рубцевих звужень стравоходу у дітей, деякі нові лабораторні методи обстеження. Слід зазначити, що навчаючи студентів методам лабораторного дослідження, проф. В.Є. Чернов застерігав майбутніх лікарів від надмірного, іноді невинного проведення лабораторних досліджень.

Велику увагу В.Є.Чернов приділяв боротьбі з дитячими інфекційними захворюваннями, при яких на той час була висока летальність. Він вперше в Україні застосував проти-дифтерію сироватку, отриману у 1895р. проф. О.Д. Павловським.

У 1915 році кафедру очолював професор Ф.Д.Румяцев-талановитий учень В.Є.Чернова. Наукові роботи проф. Ф.Д.Румяцева переважно стосувалися питань інфекційних захворювань у дітей. Він велику увагу приділяв підвищенню кваліфікації лікарів, звертаючи увагу на важливість профілактичного напрямку в педіатрії.

Упродовж 1942-1944 років кафедру, що була евакуйована у складі Київського медичного інституту до Челябінська, очолював російський вчений - проф. С.О. Дулиць-

кий у зв'язку з тим, що Ф.Д.Румяцев за станом здоров'я не міг бути евакуйованим. Після повернення медичного інституту до Києва упродовж 1944 до 1949 років кафедру педіатрії лікувального факультету очолювали професори В.Г.Балабан (1944-1945рр.), Г.М.Лопатін(1946-1947рр.), доцент О.В.Черкасов (1948-1949рр.).

З 1950 року кафедру очолила проф. Рахіль Юліївна Кольнер. На той час це була кафедра педіатрії лікувального і санітарно-гігієнічного факультетів. Кольнер Р.Ю. закінчила Харківський медичний інститут (1925р.), відтак навчалась в аспірантурі на кафедрі педіатрії, працювала асистентом даної кафедри до 1934р. За сукупність праць «Аналіз причин дитячої смертності в Україні» Р.Ю. Кольнер було присуджено ступінь кандидата медичних наук. З 1934 до 1937рр. вже в Київському медичному інституті працювала асистентом і доцентом кафедри педіатрії. З 1937до 1949рр. працювала ясельним відділом у Наркомздрові СРСР (Москва) та по сумісництву працювала на посаді доцента кафедри педіатрії II-го Московського медичного інституту, де захистила докторську дисертацію на тему «Матеріали к изучению острах гепатитов у детей». Це була одна з перших праць, присвячених даній патології у дітей.

За період завідування кафедрою педіатрії лікувального та санітарно-гігієнічного факультетів (1950-1971рр.) активізувала підготовку викладачів кафедри через аспірантуру та клінічну ординатуру. Наукові дослідження, публікації, що виходили в той час, в тому числі монографія Рахіль Юльївни, були присвячені гепатобіліарним захворюванням у дітей. Водночас на кафедрі було започатковано роботи з питань захворювань крові, лімфогранулематозу та геморагічних діатезів у дітей. У цих напрямках виконані докторська дисертація О.С.Свешнікової і кандидатська дисертація О.В.Тяжкої.

Дуже велику увагу проф. Кольнер приділяла клінічній роботі. Практично щоденно проводились консультації хворих дітей в стаціонарі і поліклініці бази кафедри. Слід зазначити, що, встановлюючи важкі діагнози хворим дітям, професор завжди вислуховувала думку колег і досить часто запрошувала на консилиуми професорів з інших кафедр, в їх числі були професори Хохол О.М., Руднев І.М., Балабан В.Г., Мошчич П.С. Я, будучи аспіранткою, мала честь бути присутньою на цих консилиумах, що були для мене мудрою школою клінічного мислення і високої інтелігентності.

З 1971 по 1975 роки кафедрою керувала учениця Р.Ю. Кольнер - професор О.С.Свешнікова. Вона закінчила педіатричний факультет Харківського медичного інституту (1937р.). Наукову та педагогічну діяльність розпочала в Харківському інституті підвищення кваліфікації лікарів (1937-1941рр.), в роки війни (1941-1944рр.) працювала асистентом в інституті переливання крові у м.Тбілісі, після цього до 1952р. - асистентом Львівського медичного інституту. З 1952 р. працювала асистентом, доцентом кафедри педіатрії лікувального і санітарно-гігієнічного факультетів. У 1972 р. їй присуджено звання професора. Наукові праці О.С. Свешнікової були присвячені проблемам туберкульозу у дітей, зокрема туберкульозному менінгіту, дитячим інфекціям, переливанню крові при останніх та геморагічним діатезам, що лягли в основу докторської дисертації «Этиология, патогенез, клиника и лечение болезни Верльгофа и Шенляйна-Геноха у детей». За час її керівництва стили роботи на кафедрі практично не змінювались, приділялась велика увага усім розділам роботи, існувала надзвичайно доброзичлива атмосфера на кафедрі і у взаєминах з персоналом клінічної бази. Ольга Степанівна, керуючи роботою кафедри, виконувала обов'язки і завуча кафедри. Складалось враження, що вона завжди все встигала робити

своєчасно і щиро дивувалась з того, що інші не встигають. Будучи високо інтелігентною людиною, вона настільки тактовно могла нам-молодим співробітникам кафедри, робити ті, чи інші зауваження так, що вони скоріше виглядали добрими порадами, а не зауваженнями.

З 1975 по1991 роки кафедру педіатрії лікувального факультету очолювала проф. А.О.Андрущук, яка закінчила педіатричний факультет Київського медичного інституту у 1949 році, а подальше її клінічне і наукове становлення впродовж 20 років відбувалось в НДІ ПАГ, де вона пройшла шлях від молодшого наукового співробітника до професора, керівника відділу патології молодшого дитинства. З приходом Аліси Опанасівни на кафедру суттєво змінився напрямок науково-дослідницької роботи: велику увагу було приділено проблемі часто і тривало хворіючих дітей, на основі результатів проведених досліджень були розроблені методичні рекомендації по реабілітації таких дітей; було поглиблено дослідження імунного статусу у різних категорій хворих дітей. Зокрема, проводились різнобічні дослідження у дітей з різними формами лімфатизму. Тяжкою О.В. була захищена докторська дисертація на тему «Тимомегалія у дітей ( клініко-імунологічна характеристика і лікувально-профілактичні заходи)».

Професор Андрущук А.О. була однією з перших в Україні, хто зробив вагомий внесок у вивчення проблеми частохворіючих дітей.

З 1991 року кафедру очолює проф. О.В.Тяжка, заслужений лікар України, випускниця Хабаровського медичного інституту. На кафедрі педіатрії лікувального факультету, яка з 1994 р. є кафедрою педіатрії №1 Національного медичного університету ім. О.О.Богомольця, Олександра Василівна пройшла шлях від аспіранта до завідувача кафедрою. За цей час значно збільшилась чисельність професорсько-викладацького персоналу кафедри (на сьогодні це 25 штатних посад, в тому числі 3 професори, 11 доцентів), що обумовлено суттєвим збільшенням кількості вітчизняних та іноземних, в тому числі і з англомовним навчанням, студентів.

Для забезпечення навчального процесу кафедрою видано і тричі перевидано підручник «Педіатрія» українською та російською (для іноземних студентів) мовами; видано англійською мовою підручник, численні навчальні посібники трьома мовами. Навчання студентів проводиться на декількох базах з метою створення сприятливих умов для навчання і залучення до занять достатньої кількості здорових і хворих дітей.

На кафедрі також постійно навчаються аспіранти, магістри, клінічні ординатори, в тому числі іноземні громадяни.

Кафедрою постійно проводиться науково-дослідницька робота, що стосується різнобічного вивчення аномалій конституції у дітей, гастроудоденальної патології, недиференційованої дисплазії сполучної тканини. За останні 10 років на кафедрі підготовано 20 кандидатських дисертацій.

Одним з важливих розділів роботи кафедри є проведення лікувально-консультативної роботи, яка постійно здійснюється на усіх базах кафедри. Основною базою кафедри вже 80 років є дитячий стаціонар і поліклініка Дорожньої клінічної лікарні №1 Південно-Західної Залізниці. Для педіатрів медичної служби залізниці двічі на рік проводяться науково-практичні конференції з актуальних питань педіатрії. Окрім того, на кафедрі проводяться одномісячні курси для підвищення кваліфікації педіатрів медичної служби Південно-Західної залізниці.

На сьогодні кафедру педіатрії №1 представляють високоосвічені педіатри, педагоги і науковці, а також аспіранти і клінічні ординатори.